

Socialnämnden 2020-01-15

Uppdrag- Handlingsplan kring hederskultur och barnäktenskap

Ärende

2017-12-11 §158 fick socialkontoret i uppdrag av socialnämnden att redovisa förvaltningens kännedom om hedersrelaterat våld och barnäktenskap i Danderyd samt hur socialkontoret arbetar med de utsatta.

2018-03-07 §21 beslutade socialnämnden att godkänna socialförvaltningens redovisning av förekomst av hederskultur och barnäktenskap i Danderyd och uppdra åt förvaltningen att inleda ett arbete med en handlingsplan. För mer information se tjänsteutlåtande i bifogad fil.

2019-11-13 lämnar socialkontoret en redogörelse i ärendet - Uppdrag om handlingsplan kring hederskultur och barnäktenskap. Ärendet återremitterades med uppdraget att ärendet ska utredas vidare kring framtida hantering av frågan.

Socialkontorets förslag till beslut

Socialnämnden beslutar enligt tjänsteutlåtande SN 2017/0164 daterat 2019-12-20 att godkänna socialkontorets redovisning som svar på uppdraget om handlingsplan för hederskultur och barnäktenskap i Danderyd.

Socialnämnden beslutar att föreslå kommunstyrelsen att ta fram en gemensam kommunövergripande strategi och handlingsplan gällande arbetet mot våld i nära relationer, inbegripet hedersrelaterat våld och förtryck samt barnäktenskap.

Bakgrund

Hederskulturens normer behöver förstås för att begripa komplexiteten, de starka kopplingarna till heder och våldsbrott, antalet förövare och utövare.

Inom en hederskontext utgör kyskhet och oskuld centrala värden. Varje individ inom familjen bidrar till familjens heder. Männens heder handlar framförallt om ekonomi och kontroll över familjen medan kvinnors heder främst är

Maria Stetina

kopplad till sexualitet; kvinnan ska bevara sin oskuld till inträde i äktenskapet och således behöver kvinnor och mäns umgänge begränsas. Familjens rykte står ständigt på spel varför kontroll är nödvändigt för att undvika ryktesspridning som skadar familjen/ släktens heder. Alla drabbas av vanäran vilket leder till att samtliga i familjen uppstår ett ansvar för varandras beteende.

Om kvinnan/flickan anses ha dragit skam över familjen behöver felsteget rättas genom straff socialt eller fysiskt. Förövaren/na å sin sida uppmuntras eller tvingas till att utföra bestraffningen som sanktioneras och/eller planeras av kollektivet. När familjer från starkt patriarkal och konservativ kontext flyttar till Sverige där individer har starka rättigheter kan det leda till att behovet av att bevara den egna gruppens identitet växer. Länsstyrelsen Östergötland, 2008; Socialstyrelsen, 2013).

Socialkontorets utredning

Förekomst

Socialkontoret konstaterar i ett tjänsteutlåtande daterat 2018-02-12 att socialkontoret inte har någon samlad bild av förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnäktenskap i Danderyds kommun. Socialkontorets kunskap om förekomst är begränsad till de medborgare som söker stöd av socialtjänsten samt de nyanlända som kommunen tar emot som mottagningskommun.

Nationella och regionala kartläggningar har genomförts. I kartläggningen *"Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar"* i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018 har elever i årskurs nio fått svara på frågor där det visar att mellan 7 och 20 procent av ungdomarna lever med hedersrelaterade normer och förtryck.

I kartläggningen *"UNG 018"* i Uppsala 2019 där 1 063 niondeklassare på 13 skolor har svarat på en enkät visas att 20 procent av flickorna och 10 procent av pojkarna har ett oskuldskrav på sig. 26 procent av flickorna och sju procent av pojkarna svarade att det är familjen som bestämmer deras framtida partner. Av flickorna med båda föräldrar födda utanför Norden svarade 66 procent att de har ett sådant oskuldskrav. Motsvarande siffra för pojkar i den gruppen är 35 procent. 46 procent av de flickor som uppgivit att de inte själva får välja framtida partner uppger att de utsätts för fysiskt våld och 61 procent för psykiskt våld i hemmet. Motsvarande siffror för pojkar är 36 respektive 44 procent.

I *"Ett liv utan våld och förtryck"* Artikel nr 2019-3-17 av Socialstyrelsen framkommer att antalet ärenden till den nationella stödtelefonen ökade från 600 till 959 på ett år (2017 till 2018). På Origos resurscenter i Stockholm ökade antalet personer under 2017 och 2018 med 168 och 187 nya personer. Brottsofferjourerna rapporterar 102 ärenden som hedersrelaterade brott under 2017.

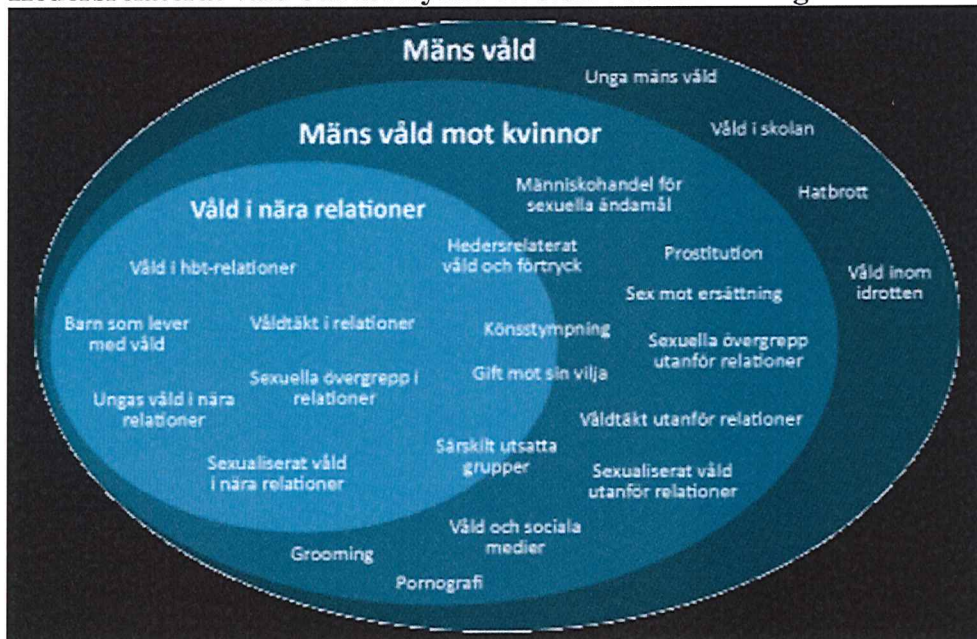
Maria Stetina

När och var sker förtryck och våld

Hedersrelaterat våld och förtryck behöver sättas i ett större sammanhang där Mäns våld, mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation är centrala. Ett omfattande folkhälsoproblem som utöver våldsutsattas lidande även innebär stora samhällskostnader för bl.a. hälso- och sjukvården, rättsväsendet och det sociala välfärdsystemet. För att motverka detta behövs insatser på olika nivåer i samhället samt av myndigheter och civilsamhället i samverkan.

I kartläggningen "Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar" i Göteborg, Malmö och Stockholm framkommer att de hedersutsatta ungdomarna är utsatta för fler begränsningar, kränkningar, hot och våld i hemmet, i skolan, på fritiden samt online än de ungdomar som inte lever med hedersutsatthet.

Hedersrelaterat våld och förtryck i ett större sammanhang

Våldsutsatta finns överallt i samhället: i alla samhällsklasser, i alla miljöer, i alla åldrar och bland människor i olika livssituationer. Vi möter dem i vår vardag; som kollegor, klienter, elever och vänner. Även bland kommunens anställda finns personer som är våldsutsatta. Kommunen har möjligheten att uppmärksamma våld i nära relationer och hedersförtryck, både ute i verksamheterna och bland de anställda. Arbetet mot våld i nära relationer skall ses som och vara en del av kommunens folkhälso- och trygghetsarbete.

Maria Stetina

Socialkontorets vidare utredning

Ärendet återremitterades vid SN 2019/202 med uppdraget att ärendet skulle utredas vidare kring framtida hantering av frågan. Socialkontoret har berett ärendet genom att delge tjänsteskrivelsen och fört dialog med utredare, verksamhetsutvecklare, skolchef, fritidsgårdschef inom bildningsnämnden, chef för ungdomsmottagningen samt säkerhetschef och brottsförebyggare i kommunen. Det som framkommer presenteras nedan.

Kommunens brottsförebyggande och säkerhetsarbete

Det är positivt att det gjorts genomlysning av socialförvaltningens arbete med hedersrelaterat våld och barnäktenskap.

De finns ett behov av att utveckla det kommunala arbetet med barnäktenskap och hedersvåld och sprida det utanför det utanför socialkontorets ansvarsområden. Det kan genomföras genom att inleda ett arbete med en handlingsplan där fördelningen av ansvar, former för samverkan och roller inom de olika kommunala kontoren och förvaltningarna tydligt definieras och möjliga synergieffekter identifieras.

Om man önskar en god effekt på samhällsnivå bör handlingsplanen tas fram genom en kommunövergripande process och i samverkan med externa aktörer. Utöver det bör en sådan handlingsplan i delar där det är lämpligt samordnas och harmoniseras med annat pågående våldsförebyggande arbete i kommunen.

Exempel på annat våldsförebyggande arbete som pågår i kommunen är:

- Väpnat våld i skola
- Våld i nära relation
- Handlingsplan våld, hot och otrygghet relaterat till våldsbejakande
- extremistiska miljöer samt värna demokrati
- Trygghet och säkerhet för unga inom ramen för Strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och ung Danderyds kommun

Utöver ovanstående kan nämnas att socialkontorets fråga aktualiserar behovet av en förtydligad struktur, rollfördelning och samverkan i förebyggande arbete och i synnerhet våldsförebyggande arbete. Generellt kan sägas att det krävs en övergripande lägesbild för att prioritera och samordna det förebyggande arbetet i syfte att maximera nyttan med begränsade resurser. Om det fanns en gemensam grund för det våldsförebyggande arbetet som var väl implementerad i kommunen borde det i förlängningen kunna underlätta arbetet mot våld i en rad olika former och sammanhang och dubbelarbete torde kunna undvikas. Friskfaktorer och riskfaktorer är många gånger desamma oavsett vilken våldsyttning man önskar förebygga.

En instans som har uppmärksammat att främjande och förebyggande arbete ofta har samma risk- och friskfaktorer är Länsstyrelsen i Stockholms län. Där har en

Maria Stetina

modell för att arbeta med utgångspunkt ifrån ett sådant synsätt utvecklats – den så kallade ”preventionsstjärnan”. Preventionsstjärnan är en av de teoretiska grunderna i ett program som Länsstyrelsen i Stockholms län erbjuder kommunerna med syfte att vägleda i att skapa ett bra främjande och förebyggande arbete utifrån lokala behov – det så kallade ”preventionspaketet”.

Grund- och gymnasieskola

Det finns ingen indikation på att det finns ett hedersförtryck eller barnäktenskap i skolorna i Danderyd. Skolan ser inget behov av förändring av sitt arbete med heder och våld i nära relation idag och ser därav inte heller något behov av en handlingsplan för detta område.

Plan mot diskriminering och kränkande behandling

De kommunala skolorna i Danderyd arbetar aktivt med en årlig plan mot diskriminering och kränkande behandling och ett värdegrundsarbete som är lagstyrkt. Det finns styrdokument och varje skola upprättar handlingsplaner för arbetet. Arbetet ska säkerställa att alla behandlas lika och att ingen utsätts för kränkande behandling i skolmiljön.

Skolplikt

Det finns inom skolan ett lagligt skydd mot hedersförtryck genom att skolplikten innebär att alla barn ska delta i all undervisning och är betygsgrundande. Det ges inte dispens för att inte delta i viss undervisning. Uteblir eleven innebär det risk för att skolan ej kan betygssätta eleven och då har skolan en skyldighet att utreda varför eleven uteblir. Närvaro kan ses som en indikator och är ett bra instrument för att synliggöra eventuell utsatthet.

Elevhälsan

Bildningsförvaltningen har sedan några år arbetat med att förstärka och förtäta elevhälsan inom gymnasiet med hjälp av statsbidrag utifrån att målgruppen unga vuxnas psykiska ohälsa ökar. Alla skolor har en elevhälsoplan. En övergripande elevhälsoplan för de kommunala skolornas håller på att tas fram. Skolan reflekterar i samtalet om att de skulle kunna tillföra ett stycke om hur skolorna ska agera om de upptäcker hedersrelaterat våld i den övergripande elevhälsoplanen.

Orosanmälan

Skolorna är skyldiga att göra orosanmälningar vid misstanke att ett barn far illa, oavsett orsak.

Kunskap

Det finns skolsköterskor som har en specialistutbildning för att kunna arbeta i skolan, vi har en skolläkare, kuratorer på nästan alla skolor och även psykologer på några av skolorna. De har god utbildning inom elevhälsan och erfarenhet av att möta och hjälpa utsatta barn och ungdomar.

Fritidsverksamhet

Fritidsgårdschefen instämmer med säkerhetschef och brottsförebyggare utifrån deras skrivning. Att identifiera och sammanfoga det arbetet som redan finns för att inte skapa nya arbetsområden. Att arbete genom samverkan både internt i kommunen, externa med aktuella aktörer och att ta använda den kunskap som finns på länsstyrelsen.

Det finns idag inget pågående arbete utifrån hedersförtryck och våld eller våld i nära relation inom fritidsgårdarna eller fältverksamheten i Danderyds kommun. Det finns ingen indikation på att det finns hedersförtryck. Våld i nära relation av psykisk karaktär syns bland ungdomarna. Verksamheten har en generell policy för hot och våld som gäller så väl ungdomarna som personalen i verksamheten.

Ungdomsmottagningen

Ungdomsmottagningen kommer i kontakt med ungdomar som är utsatta för våld av olika slag. Mottagningen har uppmärksammat ett fåtal ungdomar som lever i ett hedersförtryck sedan mottagningen öppnade i Danderyd där de har stöttat ungdomen samt anmält till socialtjänsten.

Ungdomsmottagningen träffar ungdomar vid enskilda besök. Alla ungdomar får frågan om de är eller varit utsatta för något slags våld. Ungdomsmottagningen ger exempel för att möjliggöra en förståelse när man kan vara våldsutsatt. Att fråga ungdomar om våldsutsatthet är något ungdomsmottagningen anser att alla som arbetar med ungdomar bör göra. I årskurs 8 besöker alla ungdomar ungdomsmottagningen där de får information om bland annat våld av olika slag och samtyckeslagen i sexuellt umgänge.

Ungdomsmottagningen vill belysa att förslaget om en kommunövergripande strategi och handlingsplan är ett bra förslag på åtgärd då arbetet mot våld är komplex och att det är viktigt att frågan blir belyst, aktualiserad och förankra på flera nivåer. Ju mer vi pratar om det ju lättare kommer vi ha att tillsammans nå framgång.

Konsekvenser

Risk och konsekvensanalys

Våld intar olika skepnader och många våldsyttningar har samma grundorsaker, friskfaktorer och riskfaktorer. Frågan är komplex och risker av att inte se till helheten och arbeta brett är att vi inte lyckas nå en förändring. Ansvaret och genomförandet av våldsförebyggande insatser och aktiviteter spänner över många verksamhetsområden, sektorer och nivåer. Detta kräver att många aktörer samverkar strukturerat. I detta arbete behöver flera nämnder och förvaltningar vara involverade och arbetet måste gå hand i hand med kommunens folkhälso- och trygghetsarbete. Som ett stöd för det kommun-

Maria Stetina

gemensamma arbetet bör det finnas en struktur för intern samordning och samverkan på strategisk nivå.

Ekonomiska konsekvenser

Hedersrelaterat våld och förtryck behöver sättas i ett större sammanhang där Mäns våld, mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation är ett omfattande folkhälsoproblem som utöver våldsutsattas lidande även innebär stora samhällskostnader för bl.a. hälso- och sjukvården, rättsväsendet och det sociala välfärdsystemet. För att motverka detta behövs insatser på olika nivåer i samhället samt av myndigheter och civilsamhället samverka.

Socialkontoret har idag varken mandat eller resurser att driva frågan gemensamt inom kommunen. Stödet till den enskilde som är utsatt för våld i nära relation och hedersrelaterat våld ingår i ordinarie arbete på socialkontoret. Kommunen behöver kommunicera frågan i flera olika sammanhang, vara tydliga med att detta inte är accepterat och att det finns hjälp att få.

Socialkontorets yttrande

Socialkontoret kommer i kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck i framförallt anmälan om oro för barn, via kontakt med nyanlända och via de enstaka individerna som söker stöd för hedersproblematik som erbjuds stöd.

Socialkontoret har kompetensutvecklat personal genom att erbjuda samtlig personal en basföreläsning av Origo, resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholm om hedersnormer och hur våld i hederns namn tar sitt uttryck. På socialkontoret finns handläggare som är utbildade i två metoder som används i utredning av hedersrelaterat våld och förtryck, *"Våld och kontroll i hederns namn"* samt i *"Patriark"*. Kontoret planerar för en grundutbildning för samtlig personal, *"Webbutbildning om hedersrelaterat våld och förtryck"* som kommer genomföras våren 2020 i workshopform.

Socialkontoret planerar för ett införande av åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck i *"Socialkontorets handlingsplan för arbetet mot våld i nära relation"*. I handlingsplanen framgår socialkontorets tillvägagångssätt vid aktualisering och indikation på våld i nära relation. Handlingsplanen är ett stöd för handläggare men även som information till invånare i Danderyds kommun som kan ta del av handlingsplanen via kommunens hemsida. Rutinen för socialtjänsten är den samma vid hedersrelaterat våld som i våld i nära relation, men med ovanstående skydd och riskbedömningar som verktyg.

Socialkontoret har under 2016–2019 genomfört föräldrakrets i integration för nyanlända föräldrar. Fem till sju träffar där ämnen som berör hedersnormer, hedersrelaterat våld och förtryck är demokrati och jämställdhet, hur ska jag uppfostra mitt barn i Sverige, förändrade familjestrukturer samt hedersrelaterat

Maria Stetina

våld. Två till fem grupper har arrangerats per år. Integrationsgrupper kommer framöver inte att erbjudas via socialkontoret med anledning av att samhällsorienteringen som erbjuds på den enskildes hemspråk till alla nyanlända och innefattar det som integrationsgruppen erbjudit. Kursen är 80 timmar och kommer från januari 2020 att vara 100 timmar.

Socialkontoret har idag ingen samplanering med övriga förvaltningar kring vilken kunskap som ska finnas i kommunens verksamheter som möter individer som lever med hedersnormer. Vi behöver i kommunen identifiera vilka insatser som leder oss framåt i frågan och identifiera och arbeta med såväl frisk- och riskfaktorer.

Socialkontoret ser att en gemensam kommunövergripande strategi ”Strategi om arbete med våld i nära relationer” där hedersrelaterat våld och förtryck ingår skulle ha stor betydelse och stärka kommunens gemensamma arbete för en säker och trygg kommun för alla. Arbetet bör ske på flera arenor samtidigt samt samordnas och följas upp gemensamt för att öka möjligheten att nå en förändring. Ansvar och genomförandet av våldsförebyggande insatser och aktiviteter spänner över många verksamhetsområden, sektorer och nivåer. I detta arbete behöver flera nämnder och förvaltningar vara involverade och arbetet bör gå hand i hand med kommunens folkhälso- och trygghetsarbete.

Yttrande utifrån vidare utredning

Utifrån vidare utredning anser socialkontoret att bilden visar att behov finns av ett kommunövergripande arbete där våld i nära relation inklusive hedersförtryck och våld är en del i det övergripande våldsförebyggande arbetet.

Socialkontoret delar åsikt med representanter för kommunens brottsförebyggande och säkerhetsarbete och förordar det arbetssättet de presenterar i detta tjänsteutlåtande.

Britt-Marie Ekström
socialdirektör

Handlingar i ärendet

Bilaga 1 Sammanträdesprotokoll SN 2017-12-11 §158

Bilaga 2 Tjänsteutlåtande Uppdrag från majoriteten – Utredning kring hederskultur och barnäktenskap

DANDERYDS KOMMUN

Socialkontoret

Maria Stetina

Tjänsteutlåtande

9 (9)

Datum

2019-12-20

Diarienummer

SN 2017/0164

Bilaga 3 Sammanträdesprotokoll SN 2018-03-07 §21

Expedieras

Kommunstyrelsen